

Josta ar pareizo informāciju

DZINTRA RIMŠĀNE

Rūjienas mākslas skolas audzēkņi, aizrautīgā direktora JĀNA GALZONA iedvesmoti, veido vārda vistiešākajā nozīmē unikālu mākslas objektu – Lielvārdes jostu. Tūkstošiem bērza koka kluciņu, audzēkņu darbs teju vai sešu gadu garumā un sarežģītais etnogrāfiskais ornaments ir materializējies konceptuāli jaunā idejā un formā. Tiem, kam patik skaitīti: Lielvārdes/Rūjienas jostas garums ir 20,3 m, tā sver aptuveni 900 kg. Janvārī darbs tiek eksponēts Latvijai veltītā izstādē Eiroparlamentā Briselē.

Kā dzima ideja par Lielvārdes jostas interpretāciju citā materiālā?

Esmu sev uzdevis šo jautājumu un to šķetinājis – ideja izrietēja no manas dzīves pieredzes. Nāku no mākslinieku ģimenes, tā ir īpaša atmosfēra un attieksme pret senatni, tagadni un nākotni. Mans tēvs Jānis Galzons, seniors, studēja Mākslas akadēmijā glezniecību. Rūjienā ir manas saknes. Atgriešanās tēva mājās un Rūjienas mākslas skolas dibināšana bija process, kas skatāms trijās dimensijās. Tas nozīmēja pārnākt atpakaļ uz mazpilsētu un lauku domāšanu. Esmu savas pilsētas iedzimtais un turpinu tēva ceļu. Te ir mana dzimtene. Latvija man nozīmē Rūjienu. Lielvārdes jostu sākām veidot 2002. gadā, kad kopā ar skolēniem tapa pirmie desmit posmi. Tad sekoja pārtraukums, jo neviens pat nedomāja par Latvijas jubileju. Nekad neesmu strādājis jubilejām – ne sev, ne citiem.

Bet tomēr – kāpēc tieši Lielvārdes josta, nevis kas cits?

Nezinu, kā dzimst idejas. Tās vienkārši atnāk. Nonācu pie jautājuma – ko es varu dot Rūjienai? Man vienmēr ir gribējies strādāt ar etnogrāfiju, latvju rakstiem. Protams, mani ietekmēja arī Epnera (kinorežisors Ansis Epnere – red.) filma par Lielvārdes jostu, un tas viss sāka uzvirst. Nevis pilsētā, bet tieši laukos saskaroties ar tādām etnogrāfiskām lietām kā darbarīki – velējamā vāle, kurpnieku liestes, graudu grābjamā lāpsta. Tās lietas ir skaistas pašas par sevi. Bieži mācību procesā izmantojam šos priekšmetus nevis kopējot, bet atrodot tiem jaunu lietojumu. Tā man radās interese par jostu rakstiem, un augšā “izpeldēja” Lielvārdes josta. Ne dēļ popularitātes, bet to skatot un pētot. Es neesmu zintnieks, bet man ir jušana – josta kaut ko izstaro un stāsta.

Fascinēja tieši grafiskais ornaments?

Domāju, kā ornamentu risināt, jo ir vērts to no jauna celt gaismā. PA JAUNAM! Man bija svarīgi, ko šodien raksti var dot cilvēkam. Latvieši ir dziedātāju tauta, bet paralēli Deju svētkos horeografizētās dejās tiek izdejoti ornamentu. Es meklēju instrumentus, kā atrisināt ideju, un sapratu, ka jostai būs vertikāls risinājums. Skatoties uz kvadrātiņiem, iztēlojos – katra vienība ir cilvēks. Tajā mirklī josta sāka runāt ar mani.

Kāpēc materiālam izvēlējāties tieši koku?

Koks, tāpat kā cilvēks, sastāv no ļoti daudz ūdens. Ūdenim ir milzīga informācijas saglabāšanas spēja. To ir pierādījuši zinātnieki. Teritorija, kur šodien atrodas Rūjiena, pirms tūkstošiem gadu bija klāta ar ūdeni, līdz tas pamazām atkāpās. Arī Burtnieku ezers no jūras ir atkāpies, savulaik tas stiepies līdz mūsu pašreizējai skolas vietai un vēl mazliet tālāk. Pie Burtnieku ezera ir atrasta senākā akmens laikmeta apmetne Eiropā. Savukārt bērzs ir tas koks, kas visvairāk ūdeni iznes caur sevi.

Kā savu ideju un šī projekta filozofiju pasniedzāt bērniem?

Sākumā es to tā arī pasniedzu, neskaidroju neko par zīmēm, un darbs aizgāja tukšgaitā. Devu katram bērnam vienu grafisko jostas kvadrātu, un viņi brīvi radīja savu formu, ļāvās emocijām un atrisīja fantāziju. Bet tehniski tas nebija realizējams ne šajā vecumā, ne arī ar tobrīd skolā pieejamām tehnoloģijām.

Kā top šis sarežģītais objekts?

Katram audzēknim ir sava planšete – savs jostas fragments (izmēri 58x58 cm). Planšetē ir 33x33 vienības, tā tad kopumā – 1089 punkti. Pirmie audzēkņi paši skaitīja pa rūtiņām ornamenta kvadrātiņus, numurēja un pārzīmēja to uz savas kompozīcijas kartona. Tagad zīmējumus sagatavojam datorā. Koka detaļas sagarināja mans kolēģis Valdis Viksna. Bērni tās ar smilšpapīriem noslīpēja, kas prasīja milzīgu pacietību, un salīmēja. Katrā jostas fragmentā raksts no malām vertikāli izaug uz centru. Sarakanais, informāciju nesošais raksts kompozīcijā ir visaug-

Rūjienas mākslas skolas
direktors Jānis Galzons

